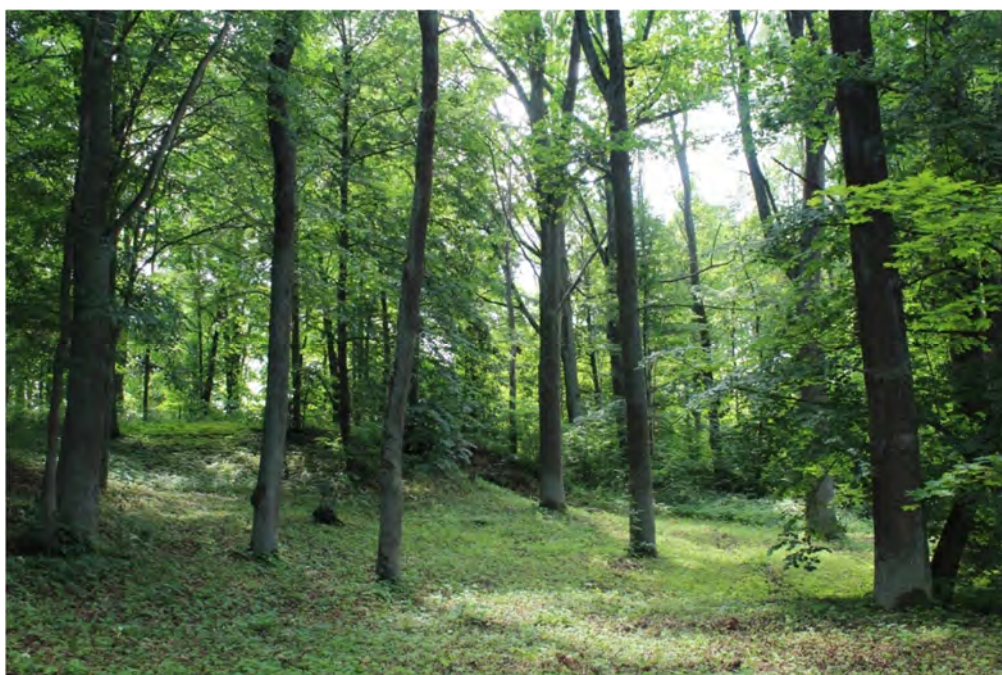

VALSTS NOZĪMES AIZSARGĀJAMĀ DENDROLOGISKĀ STĀDĪJUMA „MEDUMU PARKS” DABAS VĒRTĪBU INVENTARIZĀCIJAS REZULTĀTI

Pasūtītājs: Daugavpils novada dome

Inventarizācija veikta LVAF projekta „Dabas vērtību inventarizācija un rekonstrukcijas projektu izstrāde Medumu un Jaunsventes parkiem, saskaņā ar aizsargājamo ainavu apvidus “Augšzeme” dabas aizsardzības plānu” (Reģ. Nr. 1-08/184/2016) ietvaros

Izstrādātājs: Daugavpils Universitātes Dabas izpētes un vides izglītības centrs

Piesaistītie eksperti:
dendrologs Pēteris Evarts – Bunders
arboriste Maija Grandāne

Daugavpils, 2016

SATURS

KOPSAVILKUMS.....	3
1. ĶĒRPJU FLORAS INVENTARIZĀCIJAS REZULTĀTI.....	5
1.1. MEDUMU PARKA ĪPAŠI AIZSARGĀJAMO UN CITĀDI NOZĪMĪGO ĶĒRPJU SUGU RAKSTUROJUMS.....	5
1.2. REKOMENDĀCIJAS ĪPAŠI AIZSARGĀJAMO ĶĒRPJU SUGU AIZSARDZĪBAI	9
2. PUTNU FAUNAS INVENTARIZĀCIJAS REZULTĀTI	10
2.1. MEDUMU PARKA ĪPAŠI AIZSARGĀJAMO PUTNU SUGU RAKSTUROJUMS	10
2.2. REKOMENDĀCIJAS ĪPAŠI AIZSARGĀJAMO PUTNU SUGU AIZSARDZĪBAI	13
3. BEZMUGURKAULNIEKU FAUNAS INVENTARIZĀCIJAS REZULTĀTI.....	13
3.1. MEDUMU PARKA ĪPAŠI AIZSARGĀJAMO BEZMUGURKAULNIEKU SUGU RAKSTUROJUMS.....	13
3.2. REKOMENDĀCIJAS ĪPAŠI AIZSARGĀJAMO BEZMUGURKAULNIEKU SUGU AIZSARDZĪBAI.....	18
LITERATŪRA:.....	19
PIELIKUMS.....	21
1. PIELIKUMS: ĪPAŠI RETO UN AIZSARGĀJAMO ĶĒRPJU SUGU SASTOPAMĪBA MEDUMU PARKA TERITORIJĀ	22
2. PIELIKUMS: ĪPAŠI RETO UN AIZSARGĀJAMO BEZMUGURKAULNIEKU SUGU SASTOPAMĪBA MEDUMU PARKA TERITORIJĀ.....	23

KOPSAVILKUMS

Medumu parks ir valsts nozīmes aizsargājamais dendroloģiskais stādījums, kurš aizsargājamo objektu sarakstā iekļauts no 1977. gada. Medumu parks ir izvietots Medumu pagasta centrālajā daļā, Medumu ezera austrumu piekrastē (parka teritorijas shematisku attēlojumu skat. 1. attēlu). Angļu stilā veidotā parka kopējā platība ir 12,5 ha. Parka ierīkotāji bija barons Arturs fon Etingens, krievu ģenerālis Ušakovs un Pēterburgas botāniķis Lackis. Ozolu aleja gar parka malu ved uz bijušo vasarnīcu, kurā pašlaik ir izvietota pagasta valde. Parka teritorijā atrodas arī Medumu vidusskolas ēka (uzcelta 1937. gadā), 19. gadsimtā šajā vietā atradās pārvaldnieka māja. Parks ir iemīļota atpūtas vieta, kur regulāri notiek ciemata kultūras un sporta pasākumi. Parka teritorijā izveidota izziņas taka 2 km garumā, kurā var apskatīt gan dabas, gan vēsturiskus objektus.

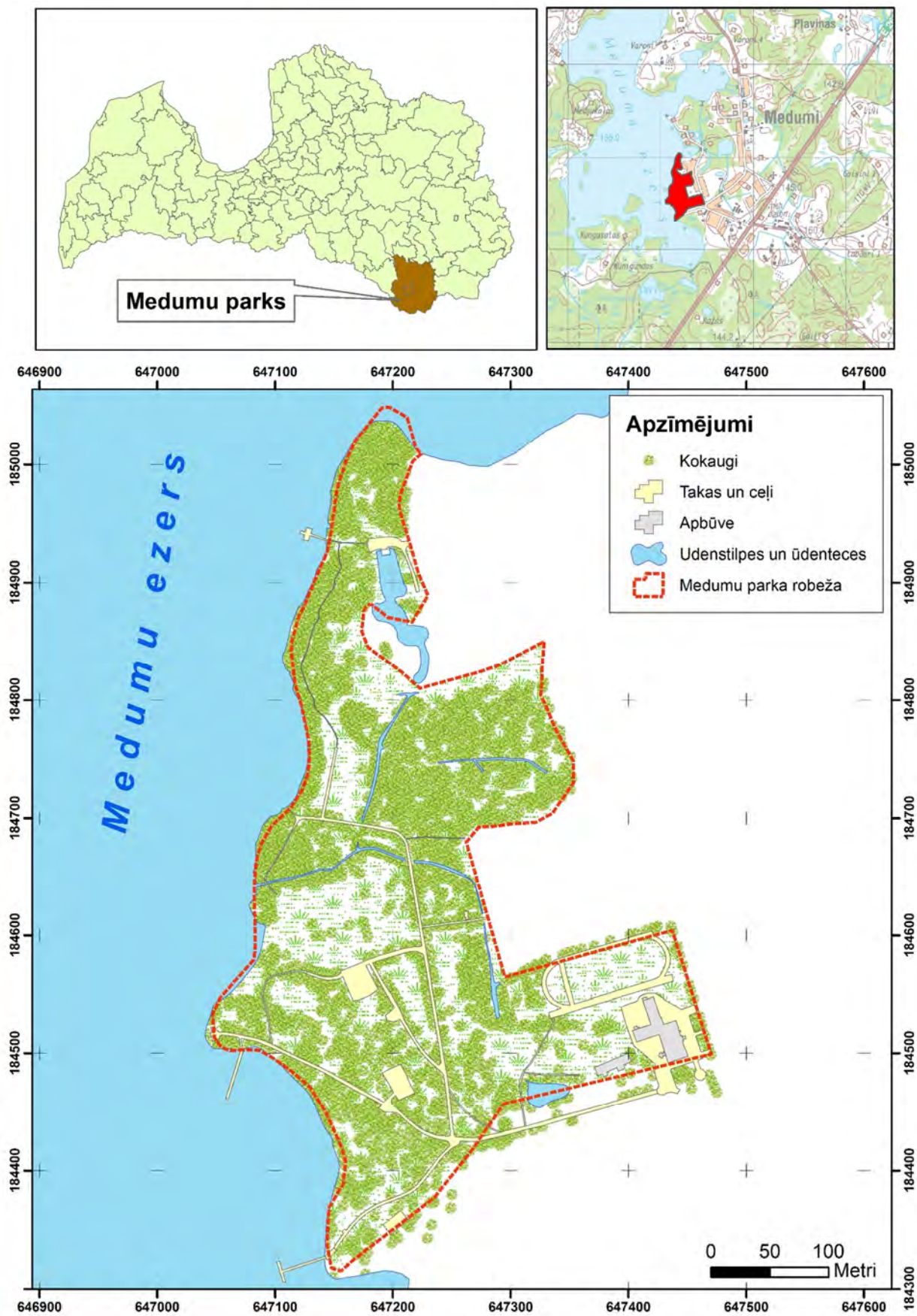
Ņemot vērā parka aizsargājamo dendroloģisko stādījumu statusu (saskaņā ar LR MK 20.03.2001. pieņemtajiem „Noteikumiem par aizsargājamiem dendroloģiskiem stādījumiem”), kā arī tā atrašanos Natura 2000 teritorijā – aizsargājamo ainavu apvidū „Augšzeme”, veicot parku rekonstrukcijas un labiekārtošanas darbu plānošanu, bija nepieciešama kompleksa pieeja, lai tiktu nodrošināta gan parkā sastopamo dabas un ainavisko vērtību saglabāšana, gan nodrošināta rekreācijas funkcija parku apmeklētājiem.

2016. gada vasarā uzsākta Latvijas vides aizsardzības fonda projekta „Dabas vērtību inventarizācija un rekonstrukcijas projekta izstrāde Medumu un Jaunsventes parkiem, saskaņā ar aizsargājamo ainavu apvidus “Augšzeme” dabas aizsardzības plānu” (reģ. Nr. 1-08/184/2016) realizācija, kura ietvaros veikta detalizēta parku stādījumu izvērtēšana, nodrošināta dabas, ainavisko un kultūrvēsturisko vērtību inventarizācija, kā arī izstrādāti Medumu un Jaunsventes parku rekonstrukcijas un labiekārtošanas projekti.

Projektā veikta Medumu parka dabas vērtību inventarizācija, kuras nodrošināšanā piedalījās sertificēti dabas aizsardzības eksperti – ķērpju sugu eksperts Rolands Moisejevs, putnu sugu eksperts Gaidis Grandāns, kā arī bezmugurkaulnieku sugu eksperts Uldis Valainis.

Veiktās dabas vērtību inventarizācijas ietvaros apkopoti gan vēsturiskie dati par īpaši aizsargājamo sugu sastopamību Medumu parka teritorijā, gan arī veikta parka apsekošana aktualizējot sugu atradņu datus. Kopumā Medumu parka teritorijā konstatētas 18 aizsargājamas vai citādi nozīmīgas sugas. 12 no konstatētajām sugām iekļautas Latvijā īpaši aizsargājamo sugu sarakstā, 6 no tām ir iekļautas to sugu sarakstā, kuru aizsardzībai veidojami mikroliegumi. 6 no parka teritorijā konstatētajām sugām iekļautas Latvijas Sarkanajā grāmatā, 3 ir dabisko meža biotopu (DMB) speciālās sugas, savukārt 6 DMB indikatorsugas.

Pamatojoties uz dabas vērtību inventarizācijas rezultātiem, kā arī, ņemot vērā aizsardzības prasības apsekotajām dzīvo organismu grupām, sagatavotas rekomendācijas Medumu parka apsaimniekošanai.

1. attēls. Medumu parka atrašanās vieta.

1. ĶĒRPJU FLORAS INVENTARIZĀCIJAS REZULTĀTI

1.1. Medumu parka īpaši aizsargājamo un citādi nozīmīgo ķērpju sugu raksturojums

Parka teritorijas apsekošana ir veikta 2016. gada vasarā. Inventarizācijas gaitā apsekoti praktiski visi parkā augošie koki un īpaši aizsargājamām sugām potenciāli piemērotie mikrobiotopi. Apsekošanas laikā ir konstatētas četras (**sīkpunktainā artonija *Arthonia byssacea*, kastaņbrūnā artonija *A.spadicea*, brūngalvainā henotēka *Chaenotheca phaeocephala*, bālā sklerofora *Sclerophora pallida*) Latvijā īpaši aizsargājamas ķērpju sugas. Visas minētās sugas ir iekļautas arī to sugu sarakstā, kuru aizsardzības nodrošināšanai iespējams veidot mikroliegumus.**

3 no parka teritorijā konstatētajām sugām ir dabisko meža biotopu (DMB) speciālās sugas, savukārt 4 DMB indikatorsugas.

Medumu parkā konstatēto aizsargājamo un citādi nozīmīgo ķērpju sugu saraksts apkopots 1.2.1. tabulā, ķērpju sugu atradņu izvietojums attēlots 1. pielikumā.

1.1.1. tabula. Medumu parka teritorijā konstatētās retās un īpaši aizsargājamās ķērpju sugas:

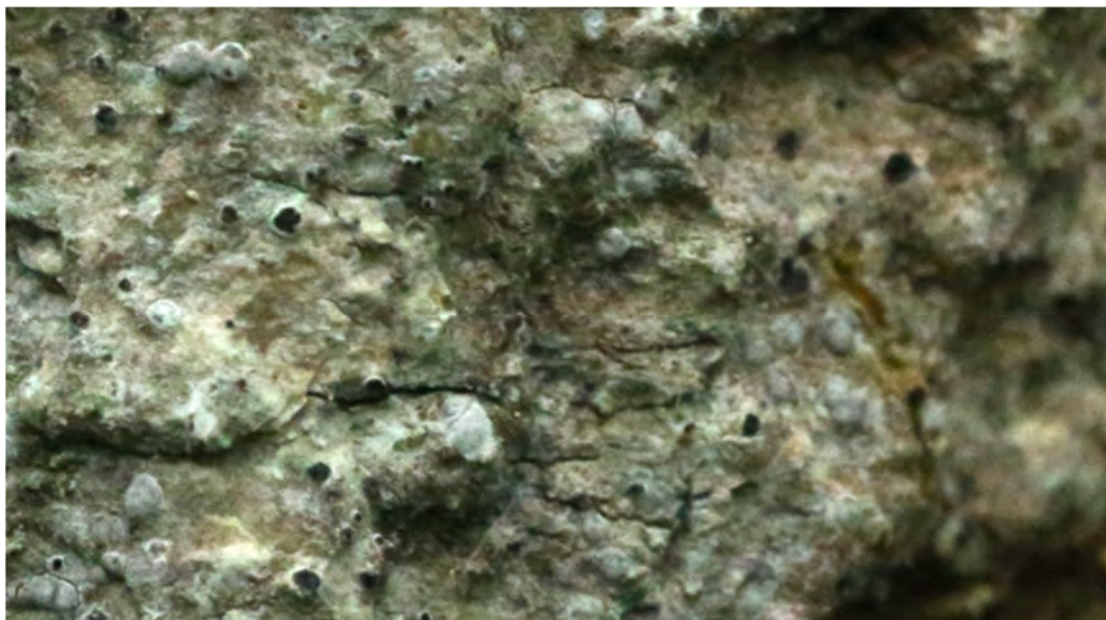
Sugas nosaukums latīniski	Sugas nosaukums latviski	ĪAS	MIK	MAB
<i>Acrocordia gemmata</i>	Pumpurainā akrokordija			IS
<i>Arthonia byssacea</i>	Sīkpunktainā artonija	X	X	BSS
<i>Arthonia spadicea</i>	Kastaņbrūnā artonija	X		IS
<i>Bacidia rubella</i>	Sarkanā bacīdija			IS
<i>Chaenotheca phaeocephala</i>	Brūngalvainā henotēka	X	X	BSS
<i>Graphis scripta</i>	Parastais rakstu ķērpis			IS
<i>Sclerophora pallida</i>	Bālā sklerofora	X	X	BSS

Apzīmējumi: **ĪAS** – Īpaši aizsargājama suga, 1. un 2.pielikums MK 2000. gada 14. novembra noteikumiem Nr.396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”. **MIK** – sugas aizsardzībai veidojams mikroliegums, 1.pielikums 2012. gada MK noteikumiem Nr.940 „Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu”; **LSG** - Valsts Sarkanās grāmatas dati LSG(1); **MAB** - Mežaudžu atslēgas biotopu (MAB) (= dabisku meža biotopu) sugas, **BSS** - biotopu speciālistu suga, kuras pastāvēšana ir atkarīga no noteikta biotopa. Tā ir apdraudētas suga, kuras pastāvēšana ir atkarīga no ļoti specifiskiem (mežaudžu atslēgas) biotopiem un kuras izzudīs, ja šie biotopi tiks apsaimniekoti sugu pastāvēšanai nepiemērotā veidā, **IS** - Indikatorsuga, kam ir samērā augstas prasības pret dzīves vidi, bet ne tik augstas kā biotopu speciālistu sugām.

Apkopojot iegūto informāciju par Medumu parka reto un aizsargājamo ķērpju sugu atradnēm, ir konstatēts, ka parka aizsargājamo ķērpju lihenoflora ir samērā bagāta, kas liecina par parkā esošo apsktākļu (apgaisojuma, traucējumu utt.) kontinuitāti. Parka teritorijas ir konstatētas dabiskam mežam raksturīgās struktūras un iezīmes, ar ko var skaidrot dabisko meža biotopu intikatorsugu klātbūtni teritorijā.

Sīkpunktainā artonija *Arthonia byssacea*

Parka teritorijā suga ir konstatēta vairākas vietās (skat. 1. pielikumā), galvenokārt uz liepu (*Tilia sp.*) un ozolu (*Quercus robur*) mizas. Suga pamatā konstatēta pie koku pamatnes. Parka teritorijā suga ir sastopama samērā reti. Šīs īpaši aizsargājamās ķērpju sugas aizsardzībai veidojami mikroliegumi. Suga ir uzskatāma par indikatoru dabiskiem platlapju meža biotopiem.

Sīkpunktainā artonija *Arthonia byssacea* (Foto: R. Moisejevs).

Kastaņbrūnā artonija *Arthonia spadicea*

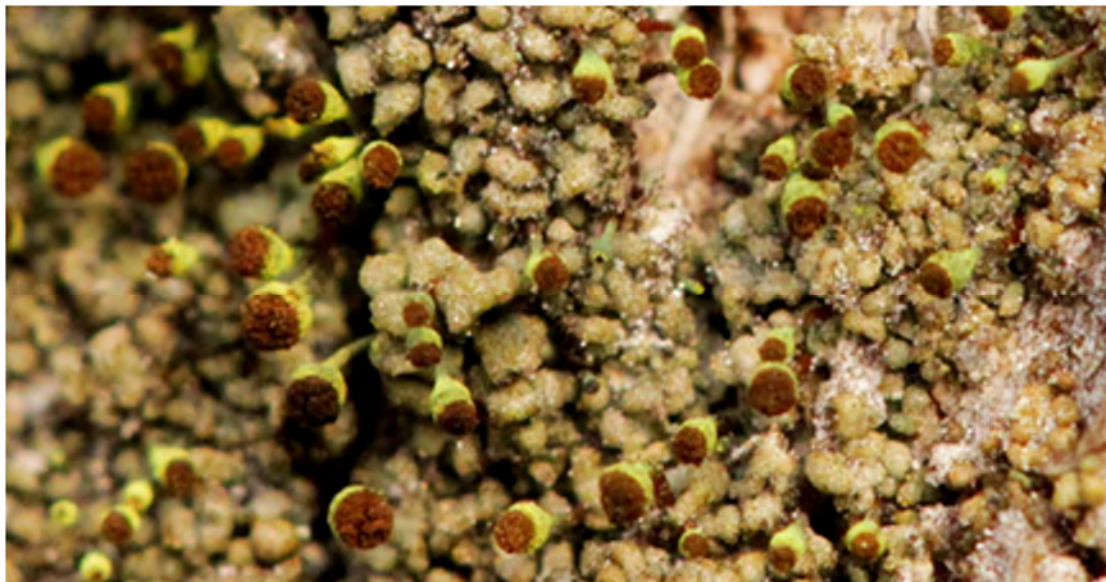
Suga ir konstatētā dažās vietās uz melnalkšņu (*Alnus glutinosa*) mizas. Parka teritorijā suga ir sastopama diezgan reti. Suga ir iekļauta MK Noteikumu Nr. 396 sarakstā, kā īpaši aizsargājama ķērpju suga. Suga ir uzskatāma par indikatoru dabiskiem meža biotopiem, kuros ilgstoši saglabājas mitrums.

Kastaņbrūnā artonija *Arthonia spadicea* (Foto: R. Moisejevs).

Brūngalvainā henotēka *Chaenotheca phaeocephala*

Suga ir konstatēta dažās vietās uz vecu ozolu (*Quercus robur*) mizas. Parka teritorijā ir sastopama reti. Suga ir iekļauta MK Noteikumu Nr. 940 sarakstā, kā īpaši aizsargājama ķērpju suga, kurai ir dibināms mikroliegums. Suga ir uzskatāma arī par indikatoru dabiskiem platlapju meža biotopiem.

Brūngalvainā henotēka *Chaenotheca phaeocephala* (Foto: R. Moisejevs).

Bālā sklerofora *Sclerophora pallida*

Parka teritorijā suga ir konstatēta dažās vietās, galvenokārt uz ošu (*Fraxinus excelsior*) mizas pie koku pamatnes. Parka teritorijā suga ir sastopama diezgan reti. Suga ir iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā, tās aizsardzībai var veidot mikroliegumus. Suga ir uzskatāma par indikatoru dabiskiem platlapju meža biotopiem.

Bālā sklerofora *Sclerophora pallida* (Foto: R. Cibuļskis).

Pumpurainā akrokordija *Acrocordia gemmata*

Suga ir konstatēta galvenokārt uz apšu (*Populus tremula*) mizas. Parka teritorijā suga ir sastopama bieži.

Pumpurainā akrokordija *Acrocordia gemmata* (Foto: R. Moisejevs).

Sarkanā bacīdija *Bacidia rubella*

Suga ir konstatēta uz dažādu platlapju (*Tilia*, *Quercus*, *Fraxinus*) mizas. Teritorijā suga ir sastopama bieži.

Sarkanā bacīdija *Bacidia rubella* (Foto: R. Moisejevs).

Parastais rakstu ķērpis *Graphis scripta*

Suga ir konstatēta uz dažādu lapkoku (*Tilia*, *Quercus*, *Fraxinus*, *Alnus*) mizas. Teritorijā suga ir sastopama bieži.

Parastais rakstu ķērpis *Graphis scripta* (Foto: R. Moisejevs).

1.2. Rekomendācijas īpaši aizsargājamo ķērpju sugu aizsardzībai

Medumu parka lihenoflora ir ļoti daudzveidīga un samērā bagāta ar retām ķērpju sugām. Šāda retu sugu bagātība ir skaidrojama ar parkā esošo apstākļu kontinuitāti, kas ir saistīta ar regulāru apsaimniekošanu parka teritorijā.

Ir konstatēta salīdzinoši liela brūngalvainās henotēkas *Chaenotheca phaeocephala* populācija Meduma parka teritorijā. Bālā sklerofora *Sclerophora pallida* parka teritorijā ir konstatēta tikai uz dažiem ošiem, labi apgaismotās vietās.

Lai saglabātu retu un īpaši aizsargājamo ķērpju sugu dzīvotnes, kritiski nesamazinot šo sugu populācijas, tiek piedāvāts maksimāli izvairīties no lielu dimensiju koku ciršanas, parka apsaimniekošanas pasākumu veikšanas laikā. Gadījumā, ja ķērpju atradņu koku vitalitāte ir zema, un tie potenciāli var apdraudēt apmeklētāju drošību, censties meklēt risinājumus, kas ir saistīti ar daļēju un pakāpenisku koku apciršanu.

Sugu atradnes jācenšas saglabāt pie nosacījuma, ja koki, uz kuriem konstatētas īpaši aizsargājamās sugas, neapdraud parka apmeklētāju drošību. Īstenojot parka apsaimniekošanas pasākumus, gadījumos, kad nepieciešama parkā esošo koku nociršana, jānodrošinās, lai krītoši koki nesabojā blakusstāvošu koku mizu un zarus.

2. PUTNU FAUNAS INVENTARIZĀCIJAS REZULTĀTI

2.1. Medumu parka īpaši aizsargājamo putnu sugu raksturojums

Kopumā Medumu parkā un tā tiešā apkārtnē sastopama tipiska veciem parkiem raksturīga ornitofauna. Teritorijā ligzdo Latvijā bieži izplatītas zvirbuļveidīgo putnu sugas kā žubīte *Fringilla coelebs*, sarkanrīklīte *Erithacus rubecula*, vītītis *Phylloscopus trochilus*, čuņčiņš *Phylloscopus colybita*, paceplītis *Troglodytes troglodytes*, melngalvas ļauķis *Sylvia atricapilla*. Teritorija īpaši piemērota dažādām sīko dobumperētāju putnu sugām: mājas strazds *Sturnus vulgaris*, lielā zīlīte *Parus major*, zilzīlīte *Cyanistes caeruleus*, purva zīlīte *Poecile palustris*, dzilnītis *Sitta europae*, kas apdzīvo gan dzeņu radītos dobumos, gan ligzdo dabiskas izcelsmes dobumos kā arī parkā izvietotajos būrīšos.

Salīdzinoši lielais mirušās koksnes daudzums, ko veido sausie un atmirušie koku zari, pusnokaltušie koki, stumbeņi un sausokņi, nodrošina labvēlīgus ligzdošanas un barošanās apstākļus dzeņveidīgo putnu sugām. Medumu parka teritorijā konstatētas trīs dzeņveidīgo putnu sugas: dižraibais dzenis *Dendrocopus major*, vidējais dzenis *Leiopicus medius*, baltmugurdzenis *Dendrocopus leucotos* un pelēkā dzilna *Picus canus* (skat. 2. pielikumu). Iespējama arī mazā dzeņa *Dendrobates minor* ligzdošana un ārpus ligzdošanas sezonas parka teritorijā var uzturēties arī melnā dzilna *Dryocopus martius*.

Parka teritorijā konstatēts teritoriālas meža pūču *Strix aluco* pāris. Suga apdzīvo liela izmēra dobumainus kokus. Šobrīd teritorijā joprojām ir daudz meža pūču ligzdošanai piemērotu dobumainu koku. Parkā iespējama arī Latvijā īpaši aizsargājamās putnu sugas lielās gauras *Mergus merganser* ligzdošana, kas ligzdošanai izvēlas liela diametra dobumainus kokus netālu no ūdenstilpēm.

2.1.1. tabula Parka teritorijā konstatētās retās un īpaši aizsargājamās putnu sugas:

Sugas nosaukums latīniski	Sugas nosaukums latviski	PD	ĪAS	MIK	LSG
Vidējais dzenis	<i>Leiopicus medius</i>	1	1	1	3
Baltmugurdzenis	<i>Dendrocopus leucotos</i>	1	1	1	3
Pelēkā dzilna	<i>Picus canus</i>	1	1		

Apzīmējumi: Putnu direktīva - Eiropas Padomes Direktīva 79/409/EEC Par savvaļas putnu aizsardzību. I pielikums. Sugas, kurām jāpiemēro īpaši dzīvotņu aizsardzības pasākumi, lai nodrošinātu to izdzīvošanu un vairošanos savā izplatības areālā. **ĪAS** – Īpaši aizsargājama suga, 1. un 2.pielikums MK 2000. gada 14. novembra noteikumiem Nr.396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”. **MIK** – sugas aizsardzībai veidojams mikrolietums, 1.pielikums 2012. gada MK noteikumiem Nr.940 „Noteikumi par mikrolietumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikrolietumu un to buferzonu noteikšanu; **LSG** - Valsts Sarkanās grāmatas dati LSG(1); **MAB** - Mežaudžu atslēgas biotopu (MAB) (= dabisku meža biotopu) sugas, BSS - biotopu speciālistu suga, kuras pastāvēšana ir atkarīga no noteikta biotopa. Tā ir apdraudēta suga, kuras pastāvēšana ir atkarīga no ļoti specifiskiem (mežaudžu atslēgas) biotopiem un kuras izzudīs, ja šie biotopi tiks apsaimniekoti sugu pastāvēšanai nepiemērotā veidā, IS - Indikatorsuga, kam ir samērā augsta prasība pret dzīves vidi, bet ne tik augsta kā biotopu speciālistu sugām.

Vidējais dzenis *Leiopicus medius*

Meduma parka teritorijā 2016. gada putnu ligzdošanas sezonas laikā konstatēti divi teritoriāli vidējo dzeņu pāri. Vidējais dzenis ir Latvijā īpaši aizsargājama putnu suga, Latvijā ligzdojošās populācijas lielums tiek vērtēts kā 2758 – 39983 ligzdojoši pāri. Eiropā ligzdojošās populācijas skaita izmaiņu indekss periodā 1989 – 2014 tiek vērtēts kā stabils (European bird census council, 2016). Latvijā suga atrodas tuvu

izplatības areāla ziemeļu robežai (BirdLife 2015) un vidējais dzenis ir uzskatāms par jaunienācēju Latvijas faunā. Suga pirmo reizi Latvijā konstatēta 1923. gadā Pilsblīdenē, otrais pierādītais novērojums bija tikai 1979/80. gadu ziemā (Celmiņš 2015). Vidējais dzenis *Leiopicus medius* ir saistīts ar platlapju kokiem (Pasinelli, Hegelbach 1997) un apšu audzēm. Atšķirībā no citām dzeņu sugām, vidējo dzeņu ligzdošanas dobumi parasti ir novietoti nevis koku galvenajā stumbrā, bet sausos sānu zaros.

Šobrīd Latvijā vidējais dzenis piemērotos biotopos uzskatāms par samērā parastu sugu un regulāri ligzdo vecu koku grupās ap viensētām, parkos un alejās arī urbanizētās vietās. Vidējais dzenis ir viena no kvalificējošajām sugām īpaši aizsargājamajā dabas teritorijā „Augšzeme”, kurā ietilpst arī Medumu parks. Pēc pēdējās informācijas, kas iegūta teritorijas dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā 2015. gadā, AAA „Augšzeme” ligzdo 30 – 35 pāri vidējo dzeņu un šī ir viena no piecām labākajām šīs sugas ligzdošanas vietām starp visām Latvijas īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām.

Vidējais dzenis *Leiopicus medius* (Foto: G. Grandāns).

Pelēkā dzilna *Picus canus*

Medumu parka teritorijā 2016. gadā veikto putnu uzskaišu laikā konstatēts viens teritoriāls pelēko dzilnu pāris. Latvijā ligzdojošās pelēko dzilnu populācijas lielums tiek vērtēts kā 15052 – 85005 ligzdojoši pāri un dati kopš 1980. gada norāda uz šīs sugas skaita pieaugumu. Arī visas Eiropas pelēko dzilnu populācija uzrāda mērenu skaita pieaugumu pēdējās desmitgadēs. Pelēkās dzilnu barības sastāvā nozīmīgu vietu aizņem dažādu sugu skudras *Seriformica* (Edenius *et al.* 1999). Parka apsaimniekošanas pasākumi, kā zāles pļaušana, pozitīvi ietekmē pelēko dzilnu barošanās apstākļus, jo regulāri pļautā, īsā veģetācijā ir viegli piekļūt skudru vairošanās kolonijām.

Pelēkā dzilna ir viena no kvalificējošajām sugām īpaši aizsargājamajā dabas teritorijā „Augšzeme”, kurā ietilpst arī Medumu parks. Pēc pēdējās informācijas, kas iegūta teritorijas dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā 2015. gadā, AAA „Augšzeme”

ligzdo 25 – 30 pāri pelēko dzilnu un šī ir viena no piecām labākajām šīs sugas ligzdošanas vietām starp visām Latvijas īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām.

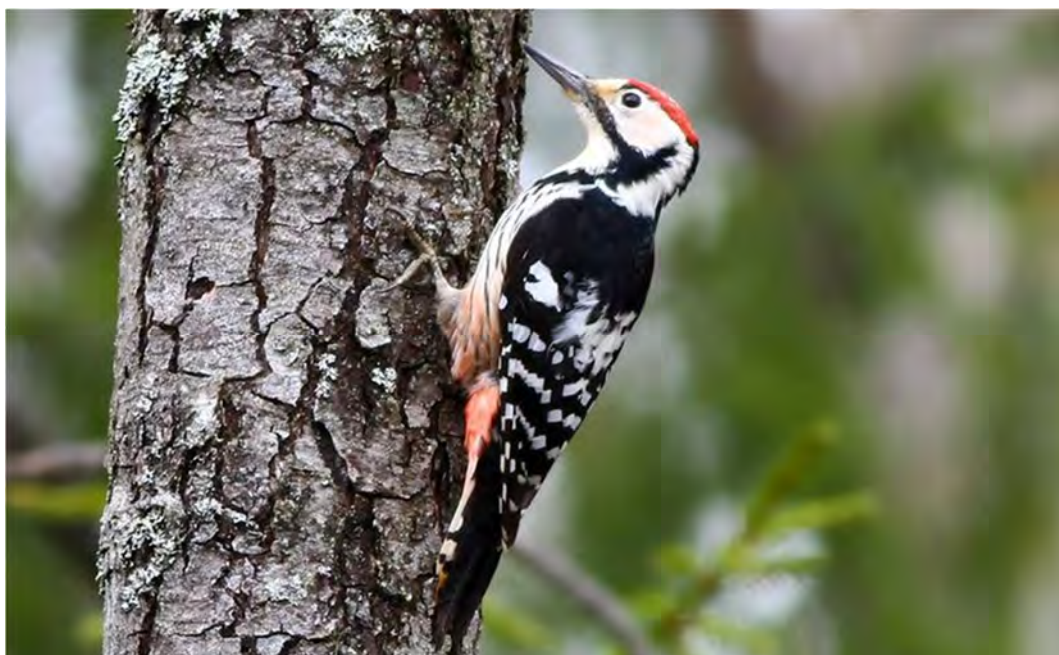

Pelēkā dzilna *Picus canus* (Foto: G.Grandāns).

Baltmugurdzeņis *Dendrocopos leucotos*

Medumu parks ietilpst baltmugurdzeņa ligzdošanas un barošanās teritorijā, kas šai dzeņu sugai ir salīdzinoši liela – pat vairāk nekā 100 ha. Suga apdzīvo tādus mežu biotopus, kuros ir sastopams liels atmirstošās koksnes daudzums (sugai nepieciešami vairāk par 50 m³/ha visā ligzdošanas teritorijā; Czeszczewik, Walankiewicz 2006). Baltmugurdzeņi ir uzskatāmi par „lietussarga” sugām (Fleishman *et al.* 2000; Roberge, Angelstam 2004, Roberge *et al.* 2008), jo nodrošinot to aizsardzību tiek pasargātas arī citas, sevišķi no atmirstošās lapu koku koksnes atkarīgās bezmugurkaulnieku sugas (Martikainen *et al.* 1998).

Baltmugurdzeņa ligzdošanas teritorijas centrs atrodas aptuveni 600 m attālumā no Medumu parka robežas. Dažādās vietās Medumu parka teritorijā konstatētas baltmugurdzeņa klātbūtnes pēdas – sugai raksturīgie kalumi.

Baltmugurdzenis *Dendrocopus leucotus* (Foto: G.Grandāns).

2.2. Rekomendācijas īpaši aizsargājamo putnu sugu aizsardzībai

Šobrīd augsto ornitofaunistisko daudzveidību Medumu parkā nodrošina galvenokārt lielais veco, dobumaino koku skaits. Jebkādi teritorijas apsaimniekošanas pasākumi, kas ietver koku un krūmu ciršanu vai kopšanu veicami ārpus putnu ligzdošanas sezonas. Koku novākšana un sauso zaru izzāgēšana pieļaujama tikai vietās, kur tie rada apdraudējumu parka apmeklētājiem vai parka infrastruktūrai. Veicot sauso zaru izzāgēšanu un koku kopšanu rekomendējams atstāt maksimāli garus zaru stubeņus, kas ir nozīmīga reto un īpaši aizsargājamo dzeņveidīgo putnu barošanās un ligzdošanas vieta. Parka koku stādījumu atjaunošana ieteicama ar lapu koku sugām, īpaši platlapju koku sugām, kas arī nākotnē nodrošinās reto un īpaši aizsargājamo putnu sugu eksistenci. Dobumperētāju putnu piesaistīšanai iespējama mākslīgo ligzdošanas vietu – būru izvietošana. Izgatavojot un izvietojot putnu būriņus, tiem jāatbilst rekomdētajiem izmēriem (Latvijas putnu fonds 2012), jānodrošina regulāra putnu būriņu tīrīšana un apkope.

Teritorijā ir augsts putnu vērošanas tūrisma potenciāls. Teritorijā ligzdojošās dzeņu sugas ir reti sastopamas Eiropā un ir vienas no mērksugām arvien pieaugošajam ārvalstu putnu vērotāju skaitam Latvijā. Jau esošā infrastruktūra Medumu parkā bez papildu traucējuma ļauj vērot arī citas ārvalstu putnu vērošanas entuziastiem nozīmīgas sugas kā vālodze, lakstīgala, mizložņa. Lai informētu parka apmeklētājus par teritorijā sastopamajām putnu sugām rekomendējama informatīva stenda izveide, tajā iekļaujot retās dzeņu sugas un citas teritorijai raksturīgas un viegli atpazīstamas putnu sugas.

3. BEZMUGURKAULNIEKU FAUNAS INVENTARIZĀCIJAS REZULTĀTI

3.1. Medumu parka īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu raksturojums.

Dati par Medumu parka aizsargājamām bezmugurkaulnieku sugām iegūti teritorijas apsekošanas laikā, kā arī izmantojot Dabas aizsardzības pārvaldes dabas datu pārvaldības sistēmā "Ozols" pieejamo informāciju.

Medumu parkā konstatētas 4 (karaliskā dižspāre *Anax imperator*, medicīnas dēle *Hirudo medicinalis*, resnvēdera purvuspāre *Leucorrhinia caudalis* un mainīgā spāre *Libellula fulva*) īpaši aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas, 4 no parkā sastopamajām sugām iekļautas Latvijas sarkanajā grāmatā. Medumu parka teritorijā sastopamais parka vīngliemezis *Helix pomatia* iekļauts Eiropas Padomes direktīvas 92/43/EEC V pielikumā kā suga, kura ir kopienas interešu sfērā un kuras iegūšana, un ekspluatācija dabā var būt pieļaujama. Medumu parkā konstatētas arī 2 bezmugurkaulnieku sugas, kuras parasti raksturīgas dabiskiem mežu biotopiem. Apkopojumu par Medumu parkā konstatētajām sugām skat. 3.1.1 tabulā. Konstatēto bezmugurkaulnieku sugu atradņu izvietojumu Medumu parkā skat. 2.pielikumā.

3.1.1.tabula. Medumu parka teritorijā konstatētās retās un īpaši aizsargājamās bezmugurkaulnieku sugas:

Sugas nosaukums latīniski	Sugas nosaukums latviski	PD	ĪAS	MIK	LSG	MAB
<i>Anax imperator</i>	Karaliskā dižspāre		1		3	
<i>Helix pomatia</i>	Parka vīngliemezis	V	2			
<i>Hirudo medicinalis</i>	Medicīnas dēle	V	1	1	4	
<i>Leucorrhinia caudalis</i>	Resnvēdera purvuspāre	IV	1			
<i>Libellula fulva</i>	Mainīgā spāre		1		1	
<i>Limenitis camilla</i>	Sausseržu raibenis				4	
<i>Macrogastra plicatula</i>	Krokainais vārpstīngliemezis					IS
<i>Peltis grossa</i>	Lielais asmalis					IS

Apzīmējumi: **Dzīvotņu Direktīva** - Eiropas Padomes direktīva 92/43/EEC (21.05.1992) Par dabisko biotopu, savvaļas floras un faunas aizsardzību. V pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru iegūšana un ekspluatācija dabā var būt pieļaujama. **ĪAS** – Īpaši aizsargājama suga, 1. un 2.pielikums MK 2000. gada 14. novembra noteikumiem Nr.396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”. **MIK** – sugas aizsardzībai veidojams mikrolietums, 1.pielikums 2012. gada MK noteikumiem Nr.940 „Noteikumi par mikrolietumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikrolietumu un to buferzonu noteikšanu; **LSG** - Valsts Sarkanās grāmatas dati LSG(1); **MAB** - Mežaudžu atslēgas biotopu (MAB) (= dabisku meža biotopu) sugas, BSS - biotopu speciālistu suga, kuras pastāvēšana ir atkarīga no noteikta biotopa. Tā ir apdraudēta suga, kuras pastāvēšana ir atkarīga no ļoti specifiskiem (mežaudžu atslēgas) biotopiem un kuras izzudīs, ja šie biotopi tiks apsaimniekoti sugu pastāvēšanai nepiemērotā veidā, IS - Indikatorsuga, kam ir samērā augstas prasības pret dzīves vidi, bet ne tik augstas kā biotopu speciālistu sugām.

Bez jau norādītajām bezmugurkaulnieku sugām, parka teritorija ir potenciāli piemērota ES nozīmes īpaši aizsargājamās sugas lapkoku praulgrauža sastopamībai, kas konstatēta netālu esošajā Medumu alejā.

Karaliskā dižspāre *Anax imperator*

Medumu parka teritorijā sugas pieauguši īpatņi konstatēti barojamies laucē netālu no Medumu ezera krasta. Sugas kāpuru attīstības biotops ir Medumu ezers. Karaliskā dižspāre *Anax imperator* ir lielākā no Latvijā sastopamajām spāru sugām.

Parka vīngliemezis *Helix pomatia*

Parka vīngliemezis *Helix pomatia* iekļauts Eiropas Padomes direktīvas 92/43/EEC V pielikumā, kā suga, kuras iegūšana un ekspluatācija dabā var būt pieļaujama. Pēc čaulas izmēriem tas ir lielākais no Latvijā sastopamajiem gliemežiem. Vīngliemežu izplatība Latvijā ir nevienmērīga, atsevišķās vietās tie var būt sastopami ļoti lielā

skaitā, bet citur to nav nemaz, lai gan apstākļi ir piemēroti tās sastopamībai. Suga mēdz būt sastopama vidēji mitros un mēreni sausos lapu koku mežos, parasti upju tuvumā, taču bieži sastopama arī apdzīvotās vietās (Rudzīte et al., 2010).

Medumu parkā suga novērota tikai atsevišķās vietās. Sugas sastopamību ierobežojošais faktors šeit varētu būt bieža zālāja pļaušana.

Parka vīngliemeži *Helix pomatia* (Foto: Uldis Valainis).

Medicīnas dēle *Hirudo medicinalis*

Medicīnas dēle Latvijā ir reta un nevienmērīgi izplatīta suga, lai gan sugai potenciāli piemēroti biotopi ir plaši sastopami. Medicīnas dēle ir bezmugurkaulnieks ar abinieku dzīvesveidu, kas kā dzīvesvietu izmanto gan ūdens, gan mitru sauszemes vidi. Tā apdzīvo tikai saldūdens ūdenstilpes. Atsevišķos gadījumos medicīnas dēle var būt sastopama arī ūdenstilpēs, kas sezonāli izžūst. Tās dzīvesvietas var atrasties gan lauksaimniecības vidē, gan daļēji dabiskā, gan dabiskā vidē un dažādās ekosistēmās – mežos, pļavās, purvos. Tā kā medicīnas dēle ir parazitisks posmtārps, tās dzīvesvietās ir obligāti vismaz periodiski jāparādās saimniekorganismiem (abiniekiem un zīdītājiem) (Greķe et al. 2009).

Lai gan sugas pamatizplatības vieta šajā teritorijā ir saistīta ar Medumu ezeru, tomēr arī Medumu parka teritorijā atsevišķas ezeram piegulošas pārplūstošas vietas ir piemērotas šīs sugas sastopamībai.

Medicīnas dēle *Hirudo medicinalis* (Foto: U. Valainis).

Resnvēdera purvuspāre *Leucorrhinia caudalis*

Resnvēdera purvuspāre *Leucorrhinia caudalis* ir viena no Latvijā sastopamajām spāru sugām, kas tiek uzskatīta par apdraudētu sugu un ir iekļauta dažāda līmeņa sugas aizsardzību regulējošajos normatīvajos aktos. Resnvēdera purvuspāre Latvijā visbiežāk konstatēta eitrofos ezeros, retāk diseitrofos ezeros un vecupēs. Resnvēdera purvuspāres atradnēs eitrofos ezeros un vecupēs parasti ir vizuāli vidēji bagātīgs līdz bagātīgs, daudzveidīgs un sugām bagāts augājs. Ezeros, kuros sastopama šī spāru suga parasti ir labi izveidojušās visas - virsūdens, peldlapu un iegrimušo ūdensaugu – joslas (Kalniņš, 2015).

Medumu parka teritorijā vairāki šīs sugas īpatņi novēroti Medumu ezera piekrastē.

Resnvēdera purvuspāre (*Leucorrhinia caudalis*) (Foto: U. Valainis).

Mainīgā spāre *Libellula fulva*

Mainīgā spāre *Libellula fulva* konstatēta Medumu ezera krastmalā. Suga saistīta pamatā ar lēni tekošām, ar augiem bagātām upēm, arī caurtekošiem ezeriem (Spuris, 1998).

Mainīgā spāre *Libellula fulva* (Foto: U. Valainis)

Sausseržu raibenis *Limnitis camilla*

Suga iekļauta Latvijas sarkanās grāmatas 4. kategorijā. Parasti sastopama mežos, mežmalās, pie meža ceļiem u.c. Šīs sugas kāpuri barojas ar sausseržu (*Lonicera spp.*) lapām

Sausseržu raibenis *Limnitis camilla* novērots laucē teritorijas ZR daļā.

Sausseržu raibenis *Limenitis camilla* (Foto: U. Valainis)

Krokainais vārpstīngliemezis *Macrogastera plicatula*

Suga Latvijā sastopama samērā bieži un pamatā saistīta ar jaukiem un lapu koku mežiem (Rudzīte et al., 2010), dabisko meža biotopu indikatorsuga. Tāpat kā citas vārpstīngliemežu sugas, arī krokainais vārpstīngliemezis parasti uzturas uz kritālām, celmiem vai citiem mežaudzēs sastopamo struktūru elementiem.

Medumu parkā suga konstatēta vienā vietā uz koku kritālām netālu no Medumu ezera.

Lielais asmalis *Peltis grossa*

Lielais asmalis *Peltis grossa* ir dabisko meža biotopu indikatorsuga, piemērotos biotopos Latvijā suga sastopama bieži. Kopumā suga nav raksturīga parkiem. Medumu parka teritorijā šīs sugas izskrejas konstatētas uz bērza stumbra pie Medumu ezera pārplūstošā vietā. Šī suga barojas ar piepēm un parasti apdzīvo bērzu vai skujkoku sausokņus, augstus celmus, kuri stāv nokaltuši vismaz 5 gadus, tāpēc liecina par biotopu dabiskumu. Kāpuri apdzīvo trūdošu koksni un to ir viegli konstatēt pēc raksturīgām izskrejām nokaltušo koka mizā.

3.2. Rekomendācijas īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu aizsardzībai

Lai gan parkus nevar uzskatīt par dabiskiem biotopiem, tomēr arī šis cilvēka veidotais biotops var būt piemērota dzīvotne daudzām ar atmirušo koksni saistītajām sugām. Tas ir saistīts ar to, ka bieži vien parkos stāda dažādu koku sugas, kas palielina iespējamo substrātu dažādību un daudzveidību. Atmirstot koka daļām, veidojas mirusī koksne, kas kalpo kā dzīvotne saproksilajām un epiksilajām sugām (Stokland et al., 2012). Lai gan parka pamatfunkcijas nav saistītas ar bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un parkam nav jāatgādina pirmatnējo mežu ar lielu kritālu daudzumu, tomēr atsevišķu lielu dimensiju nokritušo koku atstāšana nebojās parka kopējo ainavu un vienlaikus atstātie koki būs potenciāli piemērota dzīvotne daudzām kukaiņu, ķērpju, sūnu u.c. dzīvo organismu sugām t.sk. retām un aizsargājamām.

Arī parkos bieži sastopamie vecie dobumainie un nokaltušie koki ir ne tikai potenciāla daudzdu sugu dzīvotne, bet arī vienlaikus dažādo kopējo parka ainavu. Protams, saglabājot šādus kokus, nepieciešams izvērtēt šo koku drošību, lai tie nekļūtu par apdraudējumu parka apmeklētājiem.

Kā liecina citu valstu pieredze, nodrošinot labvēlīgu parku apsaimniekošanu, tie var būt arī no bioloģiskās daudzveidības viedokļa nozīmīgas teritorijas (Denton, Chandler, 2005). Divi Londonas parki (Bushy Park un Home Park) iekļauti Lielbritānijas teritoriju sarakstā, kurām ir īpaša zinātniskā nozīme (Site of Special Scientific Interest (SSSI)). Šī statusa piešķiršana apliecina minēto teritoriju saglabāšanas nozīmīgumu valstiskā mērogā (info no www.royalparks.org.uk).

Lielākā problēma no bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas viedokļa parkos u.c. cilvēka veidotajos biotopos ir pārrāvums koku vecumstruktūrā, jo parasti šādās vietās koki ir aptuveni viena vecuma. Šo problēmu nav iespējams atrisināt, tikai stādot jaunus kokus veco vietā, jo par saproksilo sugu dzīvotnēm tie kļūs, tikai sasniedzot lielu bioloģisko vecumu. Biotopa nepārtrauktības nodrošināšanai ir iespējams izmantot zinātniski pārbaudītas metodes, veidojot arī mākslīgas saproksilo sugu dzīvotnes.

LITERATŪRA:

Birdlife 2013. Bird species' status and trends reporting format for the period 2008-2012.

http://cdr.eionet.europa.eu/Converters/run_conversion?file=lv/eu/art12/envuuf5cg/LV_birds_reports-14331-211040.xml&conv=343&source=remote#A391_B

Carlson A. 2000. The effect of habitat loss on a deciduous forest specialist species: the White-backed Woodpecker (*Dendrocopos leucotos*). *Forest Ecology and Management* 131: 215-221

Celmiņš A. 2015. Vidējais dzenis. Putni Latvijā un pasaulē. Interneta vietne (<http://www.putni.lv>)

Czeczewik D., Walankiewicz W. 2006. Logging affects the White-backed woodpecker *Dendrocotos leucotos* distribution in the Bialowieża Forest. *Annales Zoologici Fennici* 43: 221 – 227.

Denton J., Chandler P. 2005. Rotherfield Park, North Hampshire: an important site for saproxylic Coleoptera, Diptera and other insects. *British Journal of Entomology and Natural History*, 18, 9–15.

European bird census council 2016. Trends of common birds in Europe, update 2016. <http://www.ebcc.info/index.php?ID=612>

Edenius L., Brodin T., Sunesson P. 1999. Winter behaviour of Grey-headed Woodpecker *Picus canus* in relation to recent population trends in Sweden. *Ornis Svecica* 9: 65 – 74.

Fleishman E., Murphy D. D., Brussard P. F. 2000. A new method for selection of umbrella species for conservation planning. *Ecological Applications* 10: 569 – 579.

Greķe K., Telnov D., Kalniņš M., 2009. Medicīnas dēles *Hirudo medicinalis* (Linnaeus, 1758) sugas aizsardzības plāns. Latvijas Entomoloģijas biedrība: 66

Latvijas putnu fonds 2012. Putnu būriši – izgatavošana un uzstādīšana.

<http://www.mammadaba.lv/images/mammadaba/Skolam/Putnu-Buri.pdf>

Martikainen P., Kaila L., Haila Y. 1998. Threatened beetles in White-Backed Woodpecker habitats. Conservation biology 12-2: 293-301.

Pasinelli G. & J. Hegelbach 1997. Characteristics oftrees preferred by foraging Middle Spotted Woodpecker *Dendrocopos medius* in northern Switzerland. Ardea 85: 203-209.

Roberge J.-M., Angelstam P. 2004 Usefulness of the Umbrella Species Concept as a Conservation Tool. Conservation Biology 18 (1): 76 – 85.

Roberge J.-M., Mikusinski G., Svensson S. 2008. The white backed woodpecker: umbrella species for forest conservation planning? Biodiversity Conservation 17: 2479 – 2494

Rudzīte M., Dreijers E., Ozoliņa-Moll L., Parele E., Pilāte D., Rudzītis M., Stalažs A. 2010. Latvijas gliemji: sugu noteicējs. A Guide to the Molluscs of Latvia.LU akadēmiskais apgāds. Rīga. 252 lpp.

Spuris Z. 1998. Latvijas Sarkanā grāmata. 4. sējums. Bezmugurkaulnieki. LU Bioloģijas institūts, Rīga: 388

Stokland J., Siitonen J., Jonsson B. G. 2012. Biodiversity in Dead Wood. Ecology, Biodiversity and Conservation. Cambridge University press: 424.

PIELIKUMS

1. PIELIKUMS: ĪPAŠI RETO UN AIZSARGĀJAMO ĶĒRPJU SUGU SASTOPAMĪBA MEDUMU PARKA TERITORIJĀ

2. PIELIKUMS: ĪPAŠI RETO UN AIZSARGĀJAMO BEZMUGURKAULNIEKU SUGU SASTOPAMĪBA MEDUMU PARKA TERITORIJĀ

